

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ МОНЕТАРНИХ АКТИВІВ

Розглянуто нормативно-правові акти, які регулюють бухгалтерський облік та контроль монетарних активів. Проведено порівняння основних положень нормативно-правових документів, які регулюють бухгалтерський облік грошових коштів в Україні, Російській Федерації та Республіці Білорусь

Постановка проблеми. Монетарні активи відносяться до недостатньо досліджених категорій бухгалтерського обліку, поява якої викликана впровадженням П(С)БО 21 “Вплив змін валютних курсів”. Нормативне регулювання бухгалтерського обліку монетарних активів має важливе значення для забезпечення повного та достовірного облікового відображення інформації про грошові активи суб’єктів господарювання. Виявлено, що основними проблемами бухгалтерського обліку монетарних активів є, по-перше, відсутність нормативних актів, що регулюють бухгалтерський облік монетарних активів, по-друге, недосконалість нормативного регулювання бухгалтерського обліку складових монетарних активів.

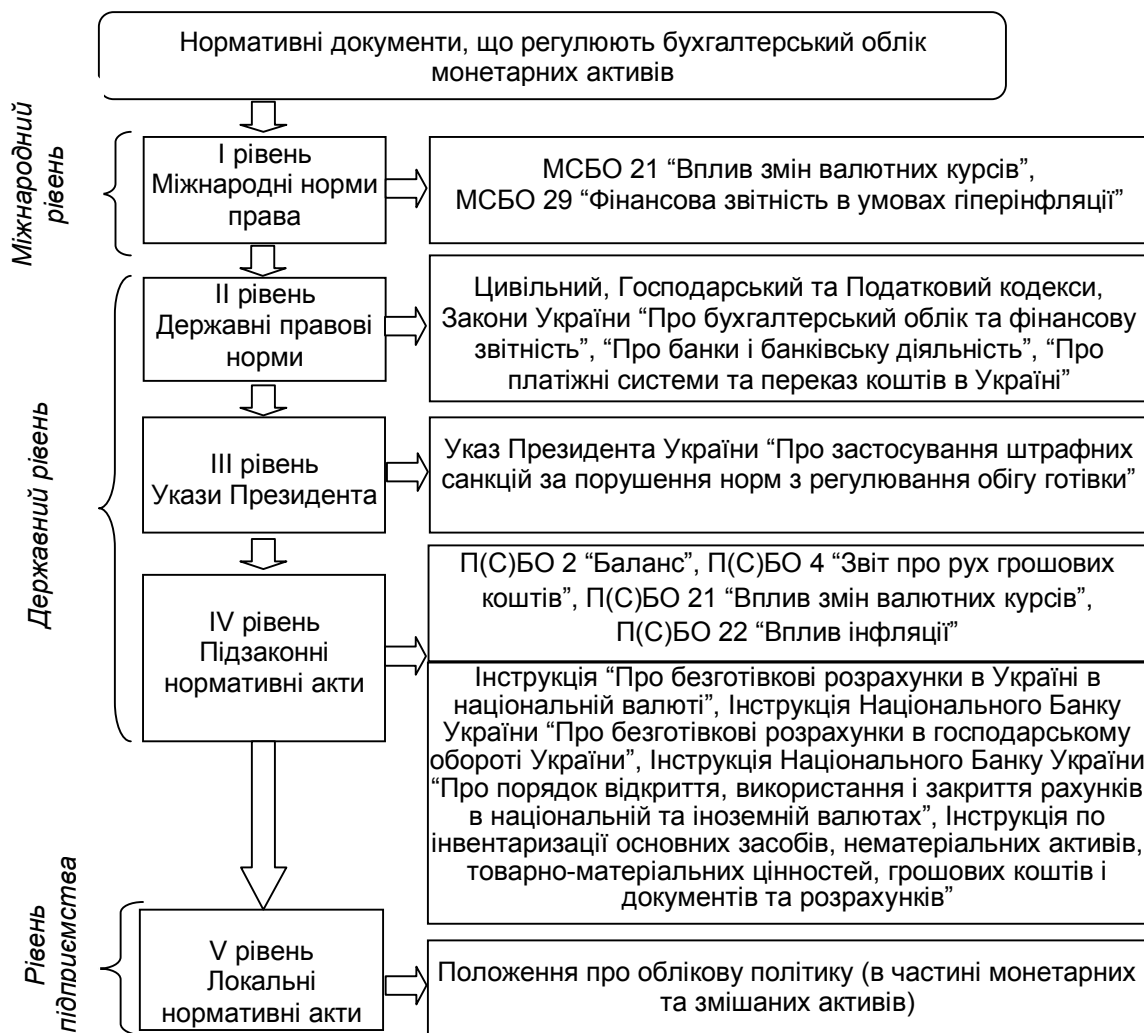
Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженнями проблеми нормативного регулювання бухгалтерського обліку та контролю в Україні займалися вчені Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Гуцаленко, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, Т.Г. Маренич, В.М. Пархоменко, Н.І. Петренко, Н.І. Пилипів, М.С. Пушкар, Л.К. Сук та інші. Слід відмітити, що питанню нормативного регулювання бухгалтерського обліку саме монетарних активів не приділялося уваги, що обумовлює актуальність дослідження.

Метою проведеного дослідження є проведення систематизації та аналізу нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський облік складових монетарних активів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Законність здійснення операцій з об’єктами бухгалтерського обліку регламентується чинним законодавством України і визначається на основі нормативно-правових документів. Рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку складових монетарних активів наведено на рис. 1.

Проаналізуємо кожен із п’яти рівнів детально та спробуємо виділити проблемні питання у нормативному регулюванні бухгалтерського обліку операцій з монетарними активами. Найвищим рівнем нормативного регулювання є міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності, зокрема МСБО 21 “Вплив змін валютних курсів” і МСБО 29 “Фінансова звітність в умовах гіперінфляції”, дія яких направлена на регулювання операцій з грошовими коштами. Характерною ознакою монетарних активів за МСБО 21 “Вплив змін валютних курсів” є право отримувати фіксовану або визначену кількість одиниць певної валюти.

Відповідно до МСБО 21 “Вплив змін валютних курсів” на кінець кожного звітного періоду здійснюється перерахунок монетарних статей, які виражені в іноземній валюті. Курсові різниці, що виникають при розрахунках за монетарними активами або при перерахунку монетарних статей за діючими валютними курсами, які відрізняються від тих, за якими вони були перерахунку при первісному визнанні протягом звітного періоду або у попередніх фінансових звітах, визначаються у прибутку чи збитку за період, в якому вони виникли.

Рис. 1. Рівні нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку монетарних активів

Відповідно до МСФЗ 29 “Фінансова звітність в умовах гіперінфляції” монетарні статті не переоцінюються, оскільки вони вже виражені в грошових одиницях, що діють на кінець звітного періоду.

Державний рівень нормативного регулювання поділяється на три підрівні: перший представляє державні вихідні правові норми, які мають найвищу юридичну силу, тобто це кодекси та Закони України, другий – Укази та розпорядження Президента України, Постанови Кабінету міністрів; третій – Підзаконні акти міністерств та відомств і державних комітетів (постанови Національного банку України та Положення (стандарти) бухгалтерського обліку).

Розглянемо основні положення нормативно-правових актів Державного рівня, що регулюють бухгалтерський облік складових монетарних активів (табл. 1).

Таблиця 1. Державні нормативно-правові акти, що регламентують бухгалтерський облік монетарних активів

№ з/п	Нормативний документ	Питання, що регулює
1		3
1	Господарський кодекс України (ГКУ) [1]	Встановлено межі господарсько-правової відповідальності за невиконання договірних умов та порядок відшкодування збитків. Визначено особливості здійснення ЗЕД

Продовження табл. 1

1	2	3
2	Податковий кодекс України (ПКУ) [12]	Визначено сутність поняття “кошти”, а також можливість включення позитивної та негативної курсової різниці до складу доходів або витрат в податковому обліку
3	Цивільний кодекс України (ЦКУ) [18]	Зазначено строк позивної давності дебіторської заборгованості, визначено права та обов'язки банку при відкритті поточного та інших рахунків у банку, прописано черговість списання грошових коштів з рахунків банку
4	Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [4]	Визначено правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні
5	Закону України “Про застосування реєстраторів розрахунково-касових операцій у торгівлі, громадського харчування й послуг” [5]	Регламентує основні засади здійснення розрахунків між юридичними та фізичними особами. Встановлено вимоги до реєстратора розрахункових операцій
6	Закон України “Про банки і банківську діяльність” [3]	Визначає основні вимоги щодо банківського обслуговування рахунків. Глава 11 встановлює обов'язок банків ідентифікувати клієнтів, які відкривають рахунки та осіб, уповноважених діяти від імені зазначених клієнтів
7	Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” [6]	Визначає коло осіб, яким банки мають право відкривати рахунки, а також орган (Національний банк України), який встановлює порядок відкриття банками рахунків та їх режими. Види рахунків, що можуть відкриватися банками

Таким чином, ГКУ та ЦКУ регламентують загальні питання щодо організації бухгалтерського обліку, зокрема ГКУ регулює договірні відносини між суб'єктами господарювання, відповідальність за невиконання договірних зобов'язань, а також регламентує поведінку суб'єктів господарювання при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Передбачено, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності після сплати передбачених законом податків та зборів самостійно розпоряджаються валютною виручкою від проведених ними операцій, крім випадків, визначених законом відповідно до цього Кодексу.

ЦКУ регулює питання щодо використання грошових коштів, які знаходяться на банківських рахунках, а також питання щодо строку позовної давності дебіторської заборгованості. Відповідно до ст. 1070 ЦКУ за користування грошовими коштами, що знаходяться на рахунку клієнта, банк повинен сплачувати проценти, сума яких зараховується на рахунок клієнта, якщо інше не встановлено договором або законом. Сума процентів зараховується на поточний рахунок клієнта у строки, встановлені договором, а якщо такі строки не встановлені, тоді в кінці кожного кварталу. В ПКУ розкрито сутність поняття “кошти” та зазначено, що позитивна курсова різниця від зміни курсу включається до складу доходів, а негативна – до витрат. В п. 4.2 ст. 135 ПКУ зазначено, що доходи за кредитно-депозитними операціями включаються до оподаткованого доходу підприємства.

Відповідно до ст. 1 Закону України “Про застосування реєстраторів розрахунково-касових операцій у торгівлі, громадському харчуванні та послуг” застосовувати РРО зобов'язані всі юридичні особи (їхні філії, відділення, підрозділи), а також фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності, що здійснюють

розрахунки в готівковій і безготівковій формі. Стаття 3 цього закону передбачає, що суб'єкти господарювання, які здійснюють розрахункові операції в готівковій та/або безготівковій формі (з застосуванням платіжних карток, платіжних чеків, жетонів тощо), під час продажу товарів (надання послуг) у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг, зобов'язані проводити розрахункові операції на повну суму покупки через зареєстровані, опломбовані в установленому порядку і проведені у фіскальний режим реєстратори розрахункових операцій з роздрукованою відповідних розрахункових документів, що підтверджують виконання розрахункових операцій.

Основними нормативними документами, що регламентують бухгалтерський облік операцій з безготівковими коштами є Закон України "Про банки і банківську діяльність" [3] та Закон України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" [6]. Закон України "Про банки і банківську діяльність" визначає основні вимоги щодо банківського обслуговування рахунків. Глава 11 цього закону встановлює обов'язок банків щодо ідентифікації клієнтів, які відкривають рахунки та осіб, уповноважених діяти від імені зазначених клієнтів, а в Законі України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні" – визначено коло осіб, яким банки мають право відкривати рахунки, а також регулюється порядок відкриття рахунків та визначено їх види.

Третім рівнем нормативного регулювання монетарних активів є Укази Президента України та Постанови Кабінету міністрів. Укази й розпорядження є результатом правотворчої діяльності Президента України підзаконного характеру, обов'язкові для виконання на всій території України, приймаються у межах президентських повноважень, передбачених конституцією та конституційними законами і при цьому не повинні суперечити Конституції України та законам України. Акти, що мають особливо важливе значення, видаються у формі постанов. Акти з оперативних та інших поточних питань видаються у формі розпоряджень. Особливістю актів Уряду є те, що вони можуть бути прийняті лише на підставі і на виконання законів України, а також указів Президента України [11].

В Указі Президента України "Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки" встановлено розмір фінансових санкцій, які застосовуються до суб'єктів господарювання при порушенні операцій з готівковими коштами. Крім того, згідно зі ст. 1642 Кодексу про адміністративні правопорушення, за порушення правил ведення операцій з готівкою на підприємство накладається штраф від 8 до 15 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (136 - 255 грн.). Відповідно до статті 250 ГКУ, штрафні санкції можуть бути застосовані до суб'єктів господарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше ніж через рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності. Проте у ст. 4 ГКУ зазначено, що фінансові відносини за участі суб'єктів господарювання, що виникають у процесі формування та контролю виконання бюджетів усіх рівнів, адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, в яких орган державної влади або місцевого самоврядування не є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, і безпосередньо не здійснює організаційно-господарських повноважень щодо суб'єкта господарювання, не є предметом регулювання ГКУ.

Проте, представники державної податкової адміністрації дотримуються іншої думки щодо строків притягнення до відповідальності за порушення операцій з готівкою. У Листі ДПА № 5419 від 18.03.2011 р. зазначено, що обмеження строків

застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки, передбачених ст. 250 ГКУ, не поширюється на фінансові санкції у вигляді штрафу, що застосовується органами державної податкової служби до суб'єктів господарювання за порушення вимог Положення № 637 "Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні" [14].

Четвертим рівнем нормативного регулювання є підзаконні нормативні акти міністерств і відомств. Основними документами на цьому рівні є Положення (стандарт) бухгалтерського обліку.

Операції з коштами в іноземній валюті, які є однією з найважливіших складових монетарних активів, регламентуються П(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів". У цьому стандарті розкрито сутність монетарних активів, проте відсутні критерії віднесення до остатніх. Ще одним суттєвим недоліком даного стандарту є його поширення на ті монетарні активи, які виражені в іноземній валюті, зокрема: на кошти на валютному рахунку та готівку, дебіторську заборгованість іноземного покупця, яка непогашена, векселі та фінансові інвестиції, якщо передбачається їх погашення грошовими коштами. Порівняння положень П(С)БО 21 та МСБО 21 щодо обліку монетарних активів наведено в табл. 2.

Таблиця 2. Порівняльна характеристика П(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів" та МСБО 21 "Вплив змін валютних курсів" щодо бухгалтерського обліку монетарних активів

№ з/п	Ознака	Україна	МСФЗ (IFRS) 21
		П(С)БО 21	
1	2	3	4
1	Визначення сутності поняття "монетарні статті"	Монетарні статті – статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані або сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей або їх еквівалентів	Монетарні статті – це утримувані одиниці валюти, а також активи та зобов'язання, що їх мають отримати або сплатити у фіксованій або визначеній кількості одиниць валюти
2	Основні характеристики монетарної статті	Право на отримання фіксованої суми грошей або їх еквівалентів	Право на отримання фіксованої або визначеної кількості одиниць валюти
3	Склад монетарних статей	Гроші на розрахунковому рахунку в іноземній валюті, дебіторська заборгованість за відвантаженими нерезиденту товарами	Грошові кошти, довгострокова та поточна дебіторська заборгованість, позики надані, якщо їх погашення очікується в грошовій сумі
4	Первісне визнання монетарної статті	Монетарні активи, які виражені в іноземній валюті, під час первісного визнання відображаються у валюті звітності шляхом перерахунку суми в іноземній валюті із застосуванням валютного курсу на дату здійснення операції (дата визнання активів, доходів)	Операцію в іноземній валюті слід відображати після первісного визнання у функціональній валюті, застосовуючи до суми в іноземній валюті курс "spot" між функціональною валютою та іноземною валютою на дату операції
5	Оцінка монетарних статей на дату балансу	Монетарні статті в іноземній валюті відображаються з використанням валютного курсу на дату балансу	Монетарні статті в іноземній валюті слід переоцінювати, застосовуючи курс на кінець звітного періоду

Продовження табл. 2

1	2	3	4
6	Визначення курсових різниць за монетарними статтями	Курсові різниці за монетарними статтями визначаються на звітну дату та на дату погашення заборгованості	Курсова різниця виникає тоді, коли монетарні статті виникають від операції в іноземній валюті, а зміна у валютному курсі відбувається в період між датою операції і датою розрахунку. Коли розрахунки за операцією здійснюються протягом того самого облікового періоду, в якому операція відбулася, тоді вся курсова різниця визнається в цьому періоді

Проаналізувавши основні положення П(С)БО 21 “Вплив змін валютних курсів” та МСФЗ 21 “Вплив змін валютних курсів” не виявлено суттєвих відмінностей між цими стандартами, у зв’язку з тим, що в основу національних стандартів покладені міжнародні. Виявлено схожі риси, зокрема щодо сутності терміну “монетарні активи” та їх складових, оцінки монетарних активів в іноземній валюті на дату первісного визнання та необхідності визначення курсових різниць на звітну дату та на дату здійснення розрахунків.

Поряд з цим виявлено, що відмінною рисою є те, що міжнародний стандарт дозволяє також застосовувати курс, який наближається до фактичного валютного курсу на дату здійснення операції. Наприклад, для всіх операцій, які були здійснені в іноземній валюті протягом тижня або місяця, може бути застосований середній валютний курс даної валюти. У вітчизняному стандарті бухгалтерського обліку такого положення не передбачено.

Таким чином, на основі проведеного дослідження нормативного регулювання обліку монетарних активів, встановлено, що П(С)БО 21 “Вплив змін валютних курсів” та МСФЗ 21 “Вплив змін валютних курсів” застосовуються лише до монетарних активів, які виражені в іноземній валюті.

Щодо нормативного регулювання безготівкових розрахунків слід зазначити, що основним документом, що регулює механізм безготівкових розрахунків, їх форми, стандарти документів і документообіг є “Інструкція про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті”. Окрім цієї Інструкції існує ряд положень (в тому числі й П(С)БО 21) кожне з яких регулює порядок здійснення розрахунків за допомогою векселя, чека, акредитива та платіжних карток. В цілому необхідно відмітити, що безготівковий обіг в Україні регламентується достатньою мірою великою кількістю нормативних актів різного рівня.

П’ятий рівень нормативного регулювання представлений децентралізованими нормативними актами, до яких належать локальні нормативно-правові акти.

Локальні нормативно-правові акти – це розпорядження керівників державних і громадських організацій (у вигляді наказів та інструкцій), прийняті у межах їх повноважень та регулюють їх службу і трудову діяльність [2].

Документи цього рівня містять:

1) обрані підприємством способи ведення бухгалтерського обліку, методи оцінки, варіанти яких передбачені документами з бухгалтерського обліку і звітності першого, другого і третього рівнів регулювання;

2) способи ведення бухгалтерського обліку, опис яких відсутній в документах вищих рівнів;

3) способи ведення бухгалтерського обліку, принципи яких визначені вищими нормативними документами, а підприємство затверджує особливості їх застосування, виходячи зі специфіки умов господарювання: галузевої належності, структури, розмірів тощо;

г) порядок організації облікової роботи на підприємстві [11].

До таких документів належать наказ про облікову політику підприємства, інші накази, положення та інструкції, які носять обов'язковий характер в межах одного окремого підприємства. Пріоритетність документів, їх зміст і статус, принципи побудови і взаємодії між собою, а також порядок підготовки і затвердження керівництво підприємства встановлює самостійно.

Розглянемо основні положення нормативних документів, які регулюють бухгалтерський облік готівки в Російській Федерації та Республіці Білорусь з метою залучення позитивного досвіду.

Основним нормативним документом, що регулює бухгалтерський облік операцій з грошовими коштами в Російській Федерації є Положення "Про порядок ведення касових операцій з банкнотами і монетою Банку Росії на території Російської Федерації" [15], а в Республіці Білорусь – Інструкція "Про порядок ведення касових операцій і порядок розрахунків готівковими коштами в білоруських рублях на території Білорусь" [8].

Порівнюємо основні положення цих нормативно-правових документів щодо регулювання операцій з готівковими коштами (табл. 3).

Таблиця 3. Порівняльна характеристика нормативного регулювання операцій з готівковими коштами в Україні та Російській Федерації та Республіці Білорусь

Ознака	Україна	Російська Федерація	Республіка Білорусь
1	2	3	4
Обов'язковість обладнання каси	Обов'язково повинно бути обладнання спеціальне приміщення, відповідальність за це несе керівник	Прямо не прописаний обов'язок керівника щодо необхідності створення спеціального приміщення для зберігання готівки	Обов'язково повинно бути обладнане спеціальне приміщення, відповідальність за яке несе керівник
Договір про повну матеріальну відповідальність	Обов'язково укладається з касиром при прийнятті на роботу	Не зазначено	Обов'язково укладається з касиром при прийнятті на роботу
Гранична сума готівкового розрахунку з одним підприємством	10000 грн.	100000 рублів	не більше 300 базових величин протягом одного дня
Ліміт залишку готівки в касі	Встановлюється на основі середньоденних надходжень і витрачань за останні 3 місяці	Встановлюється на основі середньоденних надходжень і витрачань за період, який не повинен перевищувати 92 робочих дня	Встановлюється на основі середньоденних надходжень і витрачань за останні 3 місяці

Продовження табл. 3

1	2	3	4
Граничний термін зберігання готівки для виплати заробітної плати	Не більше 3 календарні дні, включаючи день отримання коштів з банку	Не більше 5 робочих днів, включаючи день отримання коштів з банку	Не більше 3 календарні дні, включаючи день отримання коштів з банку
Штрафні санкції за порушення касової дисципліни	Встановлюється залежно від виду порушення касової дисципліни	від 4000 до 5000 рублів відносно посадових осіб та від 40000 до 50000 рублів щодо юридичних осіб	Встановлюється залежно від виду порушення касової дисципліни

Проаналізувавши особливості нормативного регулювання операцій з грошовими коштами в Україні, Російській Федерації та Білорусії виявлено, що норми українського та білоруського законодавство є більш суворішими та чіткіше регулюють операції з готівковими коштами, на відміну від законодавства Російської Федерації. Так, зокрема в нормативних актах України та Республіки Білорусь передбачена обов'язкова вимога щодо необхідності створення спеціального приміщення для зберігання готівки та грошових документів, тоді як в нормативних документах Російської Федерації це не передбачено, проте зазначено, що керівник має право проводити операції з готівковими коштами.

Вважаємо, що суттєвим недоліком Положення № 373-П, яке регулює облік грошових коштів в Росії, є відсутність норми про укладення з касиром договору про повну матеріальну відповідальність. Проте укладення письмових договорів про повну матеріальну відповідальність з працівниками, які безпосередньо використовують грошові цінності, регламентовано ст. 244 Трудового кодексу Російської Федерації [16]. Крім того, значним недоліком Положення № 373-П є відсутність інформації про необхідність ведення журналу реєстрації прибуткових і видаткових касових ордерів.

Відповідно до постанови НБУ "Про встановлення граничної суми готівкового розрахунку" [13] гранична сума готівкового розрахунку одного підприємства (підприємця) з іншим суб'єктом господарювання протягом одного дня за одним або кількома платіжними документами встановлена в розмірі 10000 грн. Зазначене обмеження стосується також розрахунків готівкою між підприємствами в оплату за товари, що придбані на виробничі (господарські) потреби за рахунок коштів, одержаних за корпоративними спеціальними платіжними засобами. Таким чином, якщо працівник отримав кошти під звіт або зняв їх з корпоративної картки підприємства з метою придбання товарів або сировини від імені підприємства, сума граничного розрахунку діє. Винятком є лише видача працівнику коштів на відрядження. У випадку здійснення підприємствами розрахунків з іншими підприємствами понад встановлену граничну суму коштів до підприємства будуть застосовуватися штрафні санкції, сума яких розраховується виходячи з фактичних залишків готівки в касі на кінець дня. Після цього здійснюється порівняння розрахованої суми з лімітом готівки каси. При встановленні факту перевищення ліміту готівки до суб'єкта господарювання застосовуються штрафні санкції.

Спільною рисою в нормативних документах зазначених країн є норма про порядок розрахунку ліміту готівки, який встановлюється виходячи з обсягу середньоденних надходжень та обсягу видачі готівки за останні три місяці. В Російській Федерації розрахунковий період не повинен перевищувати 92 робочих

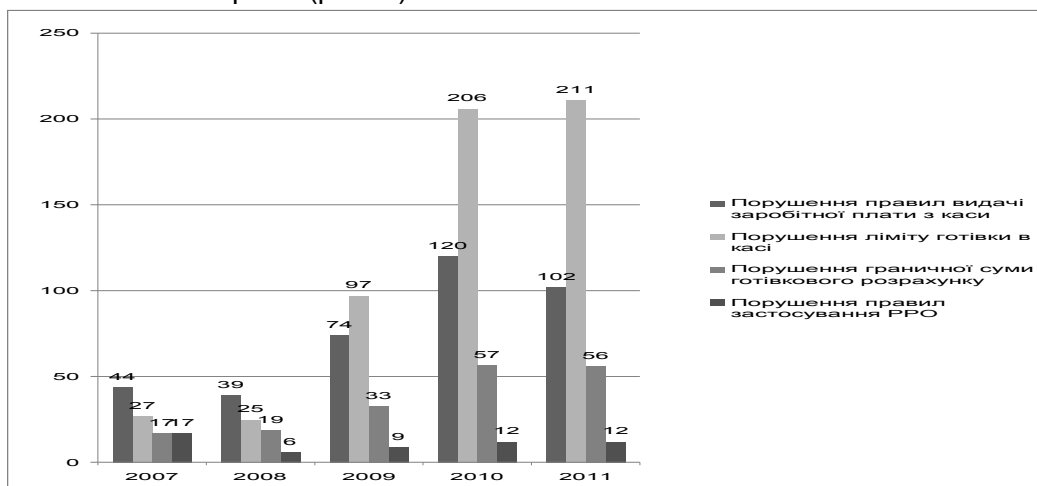

дня. А період часу між днями здачі в банк (отримання з банку) готівки не повинен бути більше семи робочих днів (при розташуванні юридичної особи в населеному пункті, в якому відсутня банк, –14 робочих днів).

Зберігати готівку понад ліміт, тобто вільні грошові кошти, на рахунках в банках – обов'язок підприємства. Відповідно до законодавчих актів Білорусії, Російської Федерації та України накопичення готівки в касі понад установлений ліміт залишку готівки допускається в дні виплат заробітної плати, стипендій, виплат соціального характеру, а також у вихідні, неробочі святкові дні в разі ведення в ці дні касових операцій. Тривалість терміну видачі готівки з виплат заробітної плати, стипендій та інших виплат не може перевищувати п'яти робочих днів в Росії, а в Україні та Білорусії – не більше трьох банківських днів.

Виявлено також і відмінності щодо строків здачі готівки в банківські установи. В Україні та Російській Федерації виручка, яка перевищує встановлений ліміт повинна передаватися до банку в день її надходження або в наступний банківський день. Тоді як в Республіці Білорусь відповідно до п. 15. Інструкції № 107 порядок і строки здачі виручки до банківських установ встановлюються самою юридичною особою та зазначаються в наказі керівника. Проте терміни здачі виручки для уповноважених осіб встановлюються виходячи з необхідності забезпечення збереження готівкових грошей, але не рідше одного разу на 7 календарних днів.

Про відсутність ефективного внутрішнього контролю за операціями з грошовими коштами в Україні свідчить кількість судових спорів між підприємствами протягом 2008-2011 років (рис. 2).

Рис. 2. Судові рішення щодо порушення готівкового обігу

За даними рис. 2 можемо відслідкувати загальну тенденцію до зростання кількості судових рішень щодо порушень бухгалтерського обліку операцій з готівковими коштами. Найбільш актуальним залишається питання дотримання ліміту готівки в касі, оскільки починаючи з 2007 р. і до 2011 р. кількість судових рішень збільшилась у 7,8 рази (від 27 до 211), що свідчить про недбале ставлення керівництва до регулювання цього питання. В 2010 р. відбулося стрімке зростання такого виду порушень на 112,3 %, порівняно з попереднім роком, вважаємо, що основною причиною стала фінансова криза, яка спричинила недовіру підприємств до банків та призвела до того, що суб'єкти господарювання порушували дозволений граничний розмір готівкового розрахунку з контрагентами.

Порушення суми готівкового розрахунку може призводити до порушення ліміту готівки, адже при перевищенні ліміту розрахунків у платника готівки кошти в

розмірі такого перевищення розрахунково додаються до фактичних залишків готівки у касі на кінець дня одноразово у день здійснення цієї операції, з подальшим порівнянням одержаної розрахункової суми із затвердженим лімітом каси. У разі якщо сума одержаного перевищення та залишків готівки перевищить дозволений ліміт залишку готівки у касі, підприємство буде відповідати за перевищення ліміту готівки. Якщо ж, наприклад, розмір ліміту перевищує зазначену суму виявленого перевищення та фактичного залишку готівки у день перевищення – підстав для притягнення до відповідальності платника немає.

Також не менш актуальним є питання видачі заробітної плати з каси, адже кількість судових рішень у 2011 році зросла на 131,8% в порівнянні з 2007 р. (від 44 до 102 відповідно).

У 2010 р. на 62 % зросла кількість судових скарг від суб'єктів господарювання на органи Державної податкової адміністрації, пов'язані з нарахуванням останніми штрафних санкцій. 72 % проаналізованих судових рішень прийнято на користь підприємств, оскільки встановлено, що представники органів ДПА порушили основні вимоги щодо процедури самої перевірки. Без повідомлення суб'єкта господарювання за десять днів до початку перевірки та без наявності відповідних документів: направлення на проведення перевірки, копія наказу про проведення перевірки, службові посвідчення осіб, зазначених у направленнях на проведення перевірки.

Основна проблема в тому, що в Законі України "Про застосування реєстраторів розрахунково-касових операцій у торгівлі, громадського харчування й послуг" та в Законі України "Про державну податкову службу України" до 02.12.20210 р. були суперечності, зокрема відповідно до ст.11.1 та Законі України "Про державну податкову службу України" представники органів ДПА мали право проводити перевірки при наявності підстав для проведення планової або позапланової виїзної перевірки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі проведеного дослідження виявлено, що основними проблемами бухгалтерського обліку монетарних активів є, по-перше, відсутність нормативних актів, що регулюють бухгалтерський облік монетарних активів, а по-друге, недосконалість нормативного регулювання бухгалтерського обліку складових монетарних активів, оскільки П(С)БО 21 "Вплив змін валютних курсів" розкриває лише сутність монетарних активів та поширюється лише на ті монетарні активи, які виражені в іноземній валюті. Така ситуація призводить до викривлення інформації про монетарні активи в національній валюті.

З метою вирішення цієї проблеми розроблено Положення, що регламентує бухгалтерський облік монетарних активів, в якому врегульовано на теоретичному та практичному рівні всі суперечності щодо питань бухгалтерського обліку таких активів. Впровадження цього Положення забезпечить одноманітний склад монетарних активів, їх оцінку та відображення в системі бухгалтерського обліку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>
2. Зайчук О.В. Теорія держави і права: [підручник] / О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 348 с.
3. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 № 2121-III зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>

5. Закон України “Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг” від 06.07.1995 № 265/95-ВР зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/annot/265/95-вр>
6. Закон України “Про платіжні системи та переказ коштів в Україні” від 05.04.2001 № 2346-III зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>
7. Інструкція про заходи відповідальності за порушення правил ведення касових операцій в Республіці Білорусь № 125 від 27.06.2003 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.levonevski.net/pravo/temy/tema11/vtor/docm1282.html>
8. Інструкція про порядок ведення касових операцій і порядку розрахунків готівковими коштами в білоруських рублях на території Білорусь № 107 від 29.03.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.credo.by/upload/docs/107.doc>
9. Кодекс Російської Федерації Про адміністративні правопорушення від 20.12.2001 р. № 195-ФЗ зі змінами та доповненнями – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://base.garant.ru/12125267>
10. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001 р. зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
11. Пархоменко В.М. Законодавче та нормативно-методичне забезпечення регулювання бухгалтерського обліку / В.М. Пархоменко, О.М. Петрук // Вісник ЖІТІ. Економічні науки. – Житомир: ЖІТІ, 2002. – № 18. – С. 107-117.
12. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
13. Постанова НБУ “Про встановлення граничної суми готівкового розрахунку” № 32 від 09.02.2005 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0410-05>
14. Положення “Про ведення касових операцій у національній валюті в Україні”, затверджене постановою правління НБУ від 15.12.2004 р. №637 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0040-05>
15. Положення “Про порядок ведення касових операцій з банкнотами і монетою Банку Росії на території Російської Федерації” № 373-П від 12.10.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bpl.ru/docum/pCB373.htm>
16. Трудовий кодекс Російської Федерації від 30 грудня 2001 р. № 197-ФЗ зі змінами та доповненнями – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.trudkodeks.ru/>
17. Указ Президента України “Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки” № 436/95 від 12.06.1995 р. зі змінами та доповненнями – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/436/95>
18. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=435-15>

СКОРОБОГАТОВА Вікторія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та аудиту Керченського державного морського технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 10.01.12 р.